

โครงการฟื้นฟู การอนุรักษ์ป่าและดิน และการทำฝาย

1.1 หลักการและเหตุผล

การเพิ่มขึ้นของประชากรและการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วส่งผลให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างไม่เหมาะสม มีการบุกรุกใช้ประโยชน์ที่ดินบนพื้นที่สูง ทำให้ป่าต้นน้ำ ซึ่งเป็นแหล่งดูดซับน้ำตามธรรมชาติถูกทำลายอย่างต่อเนื่องรุนแรง ส่งผลกระทบต่อการชะล้างพังทลายของดิน ประสิทธิภาพการกักเก็บน้ำของดินลดลง แหล่งน้ำตื้นเขิน กักเก็บได้น้อยลง นำไปสู่ปัญหาน้ำป่าไหลหลาก ดินโคลนถล่ม และอุทกภัยในฤดูฝน และการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง เป็นประจำทุกปีและทวีความรุนแรงขึ้น โดยเฉพาะวิกฤตอุทกภัยในปี 2555 ที่เกิดขึ้นเป็นบริเวณกว้างในพื้นที่หลายจังหวัด ก่อให้เกิดความสูญเสียด้านชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2555 เห็นชอบในหลักการของแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อใช้เป็นกรอบในการดำเนินการแก้ไขปัญหาอุทกภัย และการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ตามมติคณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (กยน.) ครั้งที่ 1/2555 เมื่อวันที่ 6 มกราคม 2555 โดยแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ได้วางเป้าหมายดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาและบรรเทาความเสียหายอันเนื่องมาจากปัญหาอุทกภัยที่เกิดขึ้น เป็นการสร้างความมั่นใจให้กับสังคม และบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ดิน ป่าไม้ ให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน ซึ่งได้กำหนดแผนงานสำคัญ คือ แผนงานฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าและระบบนิเวศเพื่อฟื้นฟูพื้นที่ป่าต้นน้ำ ซึ่งเป็นแหล่งสำคัญในการดูดซับและชะลอน้ำ รวมทั้งพื้นที่กลางน้ำและปลายน้ำ

กรมป่าไม้ในฐานะหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ สงวน คุ้มครอง ฟื้นฟู ดูแลรักษา ส่งเสริมทำนุบำรุงป่า และการอื่นเกี่ยวกับป่า ให้เป็นไปตามระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องด้วยกลยุทธ์เสริมสร้างความร่วมมือของประชาชนเป็นหลัก เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของประเทศ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน จึงได้จัดทำแผนการฟื้นฟู การอนุรักษ์ป่าและดินและการทำฝายในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำหลัก ปิง วัง ยม น่าน สะแกกรัง และป่าสัก โดยการนำภารกิจหลักทางด้านอนุรักษ์ ฟื้นฟู และส่งเสริมการปลูกป่า ตลอดจนการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกป้องดูแลรักษาป่า มาบูรณาการดำเนินการร่วมกัน พร้อมทั้งน้อมนำแนวทางพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่อง การปลูกไม้โตเร็วร่วมกับไม้โตช้า, ปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง, การปลูกป่าแบบไม่ต้องปลูก, ป่าเปียก, ฝายแม้ว, เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เรื่อง คนอยู่กับป่า, บ้านเล็กในป่าใหญ่ ตลอดจนแนวพระราชดำรัสที่ว่า “หากพระเจ้าอยู่หัวเป็นน้ำ ฉันทจะเป็นป่า ป่าที่ถวายเป็นความจงรักภักดีต่อน้ำ พระเจ้าอยู่หัวสร้างอ่างเก็บน้ำ ฉันทจะสร้างป่า” และพระราชดำรัสของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเรื่อง ปลูกป่าปลูกคน ซึ่งเป็นการเน้นเรื่องจิตสำนึกของคนกับป่าให้อยู่ด้วยกันได้ มาใช้เป็นหลักการและแนวทาง ในการดำเนิน

โครงการฯ เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และระบบนิเวศทั้งระบบ ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

อุทกภัย และเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ โดยที่สามารถดำรงชีวิตร่วมกับป่าได้อย่างยั่งยืน รวมทั้งประสานการดำเนินการร่วมกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องในรูปแบบบูรณาการ

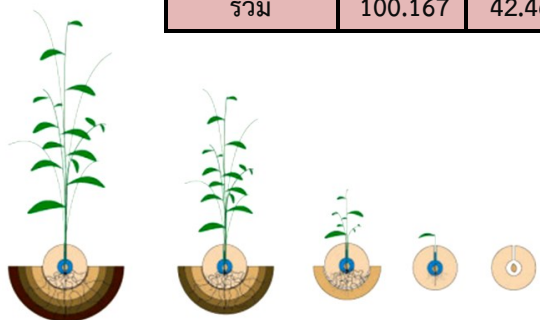
1.2 สถานภาพและปัญหา

1.2.1 ประเทศไทยมีพื้นที่ประมาณ 320.7 ล้านไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 25 กลุ่มน้ำ ประกอบด้วย แม่น้ำสาละวิน โขง กก ชี มูล ปิง วัง ยม น่าน เจ้าพระยา สะแกกรัง ป่าสัก ท่าจีน แมกลอง ปราจีนบุรี บางปะกง โตนเลสาบ เพชรบุรี ตาปี ปัตตานี ชายฝั่งทะเลตะวันออก ชายฝั่งทะเลประจวบคีรีขันธ์ ภาคใต้ฝั่งตะวันออก ทะเลสาบสงขลา และภาคใต้ฝั่งตะวันตก โดยพื้นที่ทั้งหมดเป็นพื้นที่คงสภาพป่า 107 ล้านไร่ หรือประมาณร้อยละ 33 ของเนื้อที่ประเทศ และพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมประมาณ 20 ล้านไร่ โดยมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยใน 25 กลุ่มน้ำ จำนวน 1,432 มิลลิเมตรต่อปี ปริมาณน้ำท่าตามธรรมชาติ 213,423 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี เป็นปริมาณน้ำในช่วงฤดูฝน 183,000 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี หรือประมาณร้อยละ 85 ของปริมาณน้ำท่าทั้งปี

1.2.2 พื้นที่ 8 กลุ่มน้ำ ประกอบด้วย กลุ่มน้ำปิง กลุ่มน้ำวัง กลุ่มน้ำยม กลุ่มน้ำน่าน กลุ่มน้ำเจ้าพระยา กลุ่มน้ำสะแกกรัง กลุ่มน้ำป่าสัก และกลุ่มน้ำท่าจีน ครอบคลุม 37 จังหวัด ตั้งแต่ภาคเหนือ 16 จังหวัด ได้แก่ เชียงราย เชียงใหม่ พะเยา น่าน แพร่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง ลำพูน ตาก อุตรดิตถ์ สุโขทัย พิษณุโลก กำแพงเพชร พิจิตร เพชรบูรณ์ นครสวรรค์ ภาคกลาง 18 จังหวัด ได้แก่ อุทัยธานี ชัยนาท สิงห์บุรี อ่างทอง ออยุธยา ลพบุรี สระบุรี นครปฐม สุพรรณบุรี กาญจนบุรีราชบุรี ปทุมธานี นครนายก ฉะเชิงเทรา สมุทรปราการ นนทบุรี สมุทรสาคร กรุงเทพมหานคร และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3 จังหวัด ได้แก่ ชัยภูมิ นครราชสีมา เลย

ตารางที่ 1 สถานภาพพื้นที่ป่าในพื้นที่กลุ่มน้ำแยกรายกลุ่มน้ำ (หน่วย: ล้านไร่)

กลุ่มน้ำ	พื้นที่กลุ่มน้ำทั้งหมด	พื้นที่ป่าสมบูรณ์	พื้นที่ป่าเสื่อมโทรม						รวมทั้งสิ้น
			≤ 100 ไร่			> 100 ไร่			
			ป่าอนุรักษ์	ป่าสงวนฯ	รวม	ป่าอนุรักษ์	ป่าสงวนฯ	รวม	
1. ปิง	21.662	14.606	0.303	0.398	0.701	0.746	0.888	1.634	2.335
2. วัง	6.746	4.969	0.098	0.114	0.213	0.068	0.129	0.197	0.409
3. ยม	15.740	6.994	0.193	0.275	0.467	0.154	0.520	0.674	1.142
4. น่าน	21.173	10.919	0.295	0.531	0.826	0.287	0.954	1.241	2.068
5. เจ้าพระยา	13.552	0.529	0.002	0.046	0.049	0.048	0.273	0.321	0.369
6. สะแกกรัง	3.112	0.972	0.044	0.051	0.095	0.435	0.293	0.727	0.822
7. ป่าสัก	9.708	2.765	0.049	0.198	0.247	0.030	0.575	0.606	0.852
8. ท่าจีน	8.474	0.713	0.012	0.081	0.094	0.034	0.338	0.371	0.465
รวม	100.167	42.467	0.996	1.696	2.692	1.802	3.969	5.771	8.463

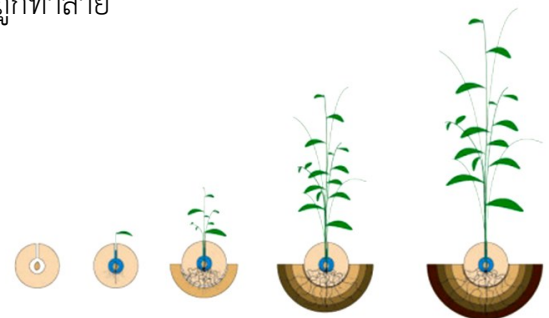

ทั้งนี้ พื้นที่ลุ่มน้ำทั้งหมด 100.16 ล้านไร่ มีพื้นที่ที่คงสภาพป่า 42.46 ล้านไร่ และพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม 8.46 ล้านไร่ เป็นต้นน้ำของแม่น้ำสำคัญ คือ แม่น้ำปิง แม่น้ำวัง แม่น้ำยม แม่น้ำน่าน แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำสะแกกรัง แม่น้ำท่าจีน โดยมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,230.03 มิลลิเมตรต่อปี ปริมาณน้ำท่าเฉลี่ย 33,132 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี และพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาเป็นพื้นที่รองรับน้ำที่ไหลหลากมาจากลุ่มน้ำด้านบนและโดยรอบ อันได้แก่ ลุ่มน้ำปิง วัง ยม น่าน สะแกกรัง ป่าสัก และท่าจีน รายละเอียดสถานภาพพื้นที่ป่าแยกรายลุ่มน้ำแสดงใน ตารางที่ 1

1.2.3 จากการพัฒนาประเทศในช่วงที่ผ่านมา มุ่งเน้นการสร้างความสำเร็จเติบโตทางเศรษฐกิจ มีการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน และส่งเสริมการลงทุนภาคอุตสาหกรรม ประกอบกับการเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างรวดเร็ว ทำให้ความต้องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ เพื่อเป็นฐานการพัฒนาเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีการแย่งชิงและเกิดความขัดแย้ง การใช้ประโยชน์ทรัพยากร และพื้นที่ป่าไม้ ทำให้มีการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ เพื่อทำการเกษตร และใช้ประโยชน์ด้านอื่นเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับการบริหารจัดการลุ่มน้ำที่ผ่านมา ยังขาดการบูรณาการเชิงพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพเพื่อรักษาสมดุลของระบบนิเวศกับการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะพื้นที่ป่าต้นน้ำซึ่งเป็นแหล่งสำคัญในการกักเก็บและชะลอการไหลของน้ำได้ถูกบุกรุกทำลายและเสื่อมโทรมลง จนทำให้ระบบนิเวศขาดความสมดุล ส่งผลต่อกระบวนการชะล้างพังทลายของดินและน้ำป่าไหลหลาก ก่อให้เกิดพิบัติภัยธรรมชาติรุนแรง ดินถล่มในชุมชนพื้นที่สูงและอุทกภัยในพื้นที่ตอนล่าง

1.3 กรอบแนวคิดการฟื้นฟู การอนุรักษ์ป่าและดิน และการทำฝาย

1.3.1 พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2555 ซึ่งพระราชทานให้แก่คณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อการฟื้นฟูและสร้างอนาคตประเทศ และคณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ณ ห้องประชุมสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ชั้น 14 อาคารเฉลิมพระเกียรติ โรงพยาบาลศิริราช ความว่า “เรื่องภัยน้ำท่วมนี้ มีปัญหาหลายปัญหา ที่ร่วมกันที่จะบอก รวมแล้ว ก็ยากที่จะพูด แต่ว่าข้อสำคัญเป็นการไหลของน้ำ หากสามารถให้น้ำไหลสม่ำเสมออย่างที่เห็นมาในปีที่ผ่านมา น้ำลงมาพรวดพราด แล้วก็ไม่ลง ไม่ยอมลงที่มีปัญหา ปัญหาสำคัญก็คือ เรื่องป่าไม้ เรื่องต้นไม้มันตลอดตั้งแต่ภาคเหนือมาถึงภาคกลาง แล้วในภาคใต้ก็มีปัญหาเป็นแห่งๆ ที่แสดงให้เห็นมาในประเทศไทย และในต่างประเทศเห็นมา เพราะว่าป่าไม้ถูกทำลาย ป่าไม้มีหลายชนิด โดยเฉพาะ 2 ชนิด ป่าไม้ที่ขึ้นเร็ว โตเร็ว ทำลายเร็ว แล้วก็ไม้ต้นไม้มันที่ขึ้นช้าแล้วถูกทำลาย ก็เลยไม่สามารถที่จะแก้ไข ต้นไม้ที่ช่วยในเรื่องของน้ำท่วมนี้ก็จะขึ้นช้า ปลุกยาก แต่หลักการที่จะต้องทำ ก็คือ จะต้องปลุกต้นไม้ขึ้นเร็วผสมกับต้นไม้ที่ขึ้นช้า แล้วก็ช่วยในการป้องกันน้ำท่วม ก็ต้องปลุกต้นไม้ที่เร็วนั้น ไม้แข็ง แล้วขึ้นช้า แต่ว่าเมื่อขึ้นช้าก็ป้องกันยากที่จะไม่ถูกทำลาย ถ้าถูกทำลาย ปลุกแทนยาก แล้วก็ต้นไม้ที่ไม้แข็ง ย่อมขึ้นช้า อันนี้ก็ต้องหาวิธีที่จะป้องกันมิให้มีการทำลาย แล้วก็ให้มีการลงโทษหนัก เพื่อที่จะไม่ให้ถูกทำลาย”

1.3.2 ป่า นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในการเก็บกักน้ำจากปริมาณน้ำฝนที่ตกลงมาและปลดปล่อยน้ำลงสู่ลำธารและพื้นที่ตอนล่างอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เนื่องจากสภาพโครงสร้างของป่าที่มีหลายชั้นเรือนยอดปกคลุมผิวดิน จะช่วยลดแรงปะทะของเม็ดฝนต่อผิวดิน และยืดระยะเวลาการตกลงสู่พื้นดินของฝน ทำให้พื้นผิวดินสามารถดูดซับปริมาณน้ำฝนไว้ได้มาก ขณะเดียวกันเศษซากพืชและอินทรีย์วัตถุในดินจะช่วยปรับปรุงโครงสร้างของดินให้มีปริมาณความพรุนและดูดซับน้ำไว้ได้มากขึ้น โดยน้ำจะซึมผ่านผิวดินและเคลื่อนตัวไปตามช่องว่างระหว่างอนุภาคดินกับรากต้นไม้ ลงไปเก็บไว้ในส่วนลึกของชั้นดิน เกิดเป็นแหล่งน้ำใต้ดิน และปลดปล่อยลงตามความลาดชันของพื้นที่ตามแรงดึงดูดของโลกสู่ลำธาร แหล่งน้ำตอนล่างอย่างสม่ำเสมออันเป็นการเพิ่มระยะเวลาการไหลของน้ำในลำธารให้มากขึ้นด้วย ทำให้ในอดีตที่ผ่านมาถึงแม้จะมีปริมาณน้ำฝนที่มากและรุนแรง พื้นที่ป่าก็จะช่วยให้มีการดูดซับน้ำและชะลอการไหลของน้ำลงสู่พื้นที่ตอนล่าง

1.3.3 สภาพปัจจุบัน การบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าโดยเฉพาะพื้นที่ป่าต้นน้ำ ทำให้พื้นดินถูกเปิดโล่งและเกิดแรงตกระแทกของเม็ดฝนต่อผิวดินเพิ่มมากขึ้น ทำให้ผิวดินถูกอัดแน่นและดูดซับน้ำฝนได้น้อยลงฝนที่ตกตามมาภายหลังจึงกลายเป็นน้ำไหลบ่าหน้าผิวดิน ซึ่งจะไหลลงสู่พื้นที่ต่ำและลำธารตอนล่างอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดเป็นน้ำป่าไหลหลากและการกัดเซาะพังทลายของดิน โดยน้ำไหลบ่าหน้าผิวดินที่ไหลลงมาจากพื้นที่ที่เป็นยอดเขา เมื่อมารวมตัวกันบริเวณที่ลาดเชิงเขา จะก่อให้เกิดเป็นน้ำล้นตลิ่งหรืออุทกภัยขึ้นได้ ในทำนองเดียวกันการที่ดินดูดซับน้ำฝนได้น้อยลง ทำให้ปริมาณน้ำในดินและน้ำใต้ดินที่คอยปลดปล่อยให้กับลำธารในช่วงฤดูแล้งมีน้อยลงและก่อให้เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำใช้

1.3.4 การแก้ไขปัญหาและบรรเทาความเสียหายอันเนื่องมาจากอุทกภัย โดยเฉพาะวิกฤตอุทกภัยในปี 2554 ในพื้นที่หลายจังหวัดของประเทศ จึงควรเร่งรัดฟื้นฟูป่าให้คืนความสมบูรณ์กลับสู่สภาพเดิมมากที่สุด ซึ่งรวมถึงการอนุรักษ์ดินและจัดทำฝายเพื่อเพิ่มความสามารถในการดูดซับและชะลอการไหลของน้ำ โดยให้ความสำคัญกับชุมชนที่อาศัยทำกินในพื้นที่ป่ามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เนื่องจากชุมชนเป็นผู้ได้รับประโยชน์และผลกระทบโดยตรงจากทรัพยากรป่าไม้ ชุมชนจึงเป็นส่วนสำคัญในการดูแลรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ นอกจากนี้แผนการฟื้นฟู การอนุรักษ์ป่าและดิน และการทำฝาย ยังเป็นการบูรณาการความร่วมมือกับทุกภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชน เนื่องจากเป็นเรื่องสำคัญเร่งด่วนของประเทศที่ต้องการผลสัมฤทธิ์ที่ชัดเจนและรวดเร็ว

1.4 วัตถุประสงค์

1.4.1 เพื่อน้อมนำแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ มาเป็นกรอบและแนวทางในการฟื้นฟูป่า อนุรักษ์ดิน และจัดทำฝาย

1.4.2 เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และระบบนิเวศ เพื่อช่วยในการป้องกัน แก้ไข และบรรเทาปัญหาจากอุทกภัย

1.4.3 เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ โดยให้ชุมชนสามารถดำรงวิถีชีวิตร่วมกับป่าได้อย่างยั่งยืน

1.5 พื้นที่เป้าหมาย

พื้นที่ป่าเสื่อมโทรมในพื้นที่ 8 ลุ่มน้ำ ประกอบด้วย ลุ่มน้ำปิง ลุ่มน้ำวัง ลุ่มน้ำยม ลุ่มน้ำน่าน ลุ่มน้ำเจ้าพระยา ลุ่มน้ำสะแกกรัง ลุ่มน้ำป่าสัก และลุ่มน้ำท่าจีน รวม 8.46 ล้านไร่ ตามตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 พื้นที่เป้าหมายดำเนินการ (หน่วย: ล้านไร่)*

พื้นที่เป้าหมาย	ปีที่ดำเนินการ					
	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3	ปีที่ 4	ปีที่ 5	รวม
1. พื้นที่ป่าเสื่อมโทรม						
1.1 ฟื้นฟูตามธรรมชาติ	0.338	0.338	0.338	0.338	0.338	1.69
2. พื้นที่ป่าเสื่อมโทรมมาก						
2.1 ปลูกฟื้นฟูป่าสงวนแห่งชาติ*	0.060	0.300	0.140	0.140	0.140	0.780
2.2 ปลูกป่าโดยประชาชน (ปม.สนับสนุนกล้าไม้)	0.029	0.333	0.188	0.192	0.375	1.117
รวม	1.20	1.42	1.07	1.17	3.60	8.46

1.6 เป้าหมายดำเนินการ

กิจกรรม	หน่วย	ปีที่ดำเนินการ					
		ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3	ปีที่ 4	ปีที่ 5	รวม
1. เพาะชำกล้าไม้สนับสนุนการปลูกป่า	ล้านกล้า	82.6	43	44	44	44	257.6
2. การปลูกฟื้นฟูป่า*	ล้านไร่	0.060	0.300	0.140	0.140	0.140	0.780
3. เพาะชำหญ้าแฝก	ล้านกล้า	20	20	20	20	20	100
4. นาแลกป่า	ไร่	3,300	3,300	3,300	3,300	3,300	16,500
5. การทำฝาย	แห่ง	2,810	5,810	5,810	5,810	5,810	29,050

* กิจกรรมการปลูกฟื้นฟูป่า ปี 2555 ยังไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ

1.7 วิธีการดำเนินงาน

โครงการฟื้นฟู การอนุรักษ์ป่าและดิน และการทำฝาย ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ กรมป่าไม้ เป็นหน่วยงานรับผิดชอบ โดยมีกิจกรรม ดังนี้

1.7.1 การเพาะชำกล้าไม้ ดำเนินการโดยกรมป่าไม้ ชุมชน และสถาบันการศึกษา ในปี 2555 รวมจำนวนทั้งสิ้น 82,600,000 กล้า สำหรับเตรียมการไว้จัดทำเป็นกล้าไม้ขนาดใหญ่เพื่อปลูกในปี 2556 และสนับสนุนให้กับประชาชน ชุมชน เอกชน และหน่วยงานราชการเพื่อนำไปปลูกตามโครงการ 800 ล้านกล้า 80 พรรชามหาราชินีฯ และเพื่อสนับสนุนการปลูกฟื้นฟูสภาพป่าตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่ กบอ. กำหนด (พื้นที่ปลูก 10 ไร่ขึ้นไป ปลูกจำนวน 200 ต้นต่อไร่)

1.7.2 การปลูกป่า

1) การปลูกฟื้นฟูระบบนิเวศ ดำเนินการใน 2 ลักษณะ คือ 1) ดำเนินการในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมที่เหมาะสมแก่การฟื้นฟูระบบนิเวศที่ได้สำรวจไว้แล้ว และไม่มีปัญหาภัยพิบัติในพื้นที่ยัง เนื่องจากได้รับความเห็นชอบจากผู้นำชุมชนและผู้ว่าราชการจังหวัดแล้ว จำนวน 580,000 ไร่ และ 2) การปลูกฟื้นฟูระบบนิเวศป่าชุมชน

โดยชุมชน จำนวน 99,500 ไร่ โดยปลูกทั้งไม้โตช้า ไม้โตเร็ว และไม้ป่ากินได้ ชนิดไม้โตช้าที่ปลูก เช่น ลัก ประดู่ป่า แดง ยมหิน ตะเคียนทอง ยางนา ตะแบก มะค่าโมง มะม่วงป่า นนทรีป่า สนเขา หว้า ทะโล้ ทุ่งฟ้า กะบก กันเกรา พะยูง ชิงชัน รกฟ้า กระพี้จั่น เหียง พลวง กราด กระบาก ยางแดง ตะเคียนหิน มะเกลือ มะค่าแต้ พะยอม อินทนิลน้ำ คุณ ตะเคียนหนู เขลียง เสลา เคี่ยมคะนอง สาธร มะหาด สมอพิเภก สีเสียดแก่น เป็นต้น และชนิดไม้โตเร็วที่ปลูก เช่น จำปาป่า จำปีป่า กำลังเสือโคร่ง นางพญาเสือโคร่ง เปล้าหลวง ซ้อ ชี้เหล็ก สะแก ปับ กัลปพฤกษ์ ตีนเป็ด กายาน มะขามป้อม จั้วป่า อินทนิลบก สะเดา มะกอกป่า ถ่อน แอปเปิ้ลป่า ขะจาว พฤกษ์ มะรุมป่า ไม้คาง มะขามผี แคนา ตะคร้ำ ยมหอม โมกมัน เป็นต้น และชนิดไม้ป่า กินได้ เช่น มะขามป้อม สะเดา ชี้เหล็ก กระโดน กุ่ม เพกา มะกอกป่า สะเดา มะรุม มะตูม ชะมวง ยอบ้าน เลี้ยว แคบ้าน สะตอ หวาย มะม่วงป่า ไม้ไผ่ชนิดต่างๆ เป็นต้น

2) การเพาะชำหญ้าแฝก ในปี 2555 จำนวน 20,000,000 กล้า โดยปลูกตามแนวระดับขวาง ความลาดเทของพื้นที่ ซึ่งเป็นวิธีการอนุรักษ์ดินและน้ำที่ช่วยในการป้องกันการชะล้างพังทลายของดินได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ แนวหญ้าแฝกที่หนาแน่นและถาวร จะช่วยกรองเศษพืช ตะกอนดิน รวมทั้งสิ่งปฏิกูลต่างๆ มิให้ไหลลงสู่แหล่งน้ำ นอกจากนี้ รากหญ้าแฝกซึ่งมีจำนวนมากจะสานกันอย่างหนาแน่นเป็นกำแพงใต้ดิน และช่วยดูดซับสารเคมีก่อนจะไหลลงสู่แหล่งน้ำได้อีกด้วย

1.7.3 การสนับสนุนให้ชุมชนร่วมปลูกป่าและดูแลรักษาอย่างยั่งยืน ดำเนินการส่งเสริมคนอยู่กับป่าตามแนวทางพระราชดำริ (นาแลกป่า) โดยดำเนินการสำรวจและวิเคราะห์ระบบการผลิตด้านการเกษตรของชุมชน เพื่อสนับสนุนการจัดทำนาแบบขั้นบันไดเพื่อลดการบุกรุกพื้นที่ป่า และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถอยู่ร่วมกับป่าได้ และเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่า

1.7.4 การทำฝาย ดำเนินการโดยการสำรวจสภาพพื้นที่ และกำหนดรูปแบบฝายที่เหมาะสมกับภูมิประเทศมากที่สุด โดยการเลือกจุดที่ก่อสร้างฝายต้นน้ำลำธารมีปัจจัยที่สำคัญ คือ ประโยชน์ที่จะได้รับจากฝาย ทั้งด้านการอนุรักษ์ต้นน้ำ การพัฒนาพื้นที่ป่าไม้ นิเวศวิทยา ตลอดจนชุมชน นอกจากนี้ การกำหนดพื้นที่ก่อสร้างต้องขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่อีกด้วย โดยจัดทำฝาย 2 รูปแบบ เพื่อเป็นที่กักเก็บน้ำ และช่วยลดปริมาณน้ำในแหล่งน้ำ สายหลัก ดังนี้

1) ฝายแบบกึ่งถาวร ลึก 1.2 เมตร กว้าง 3-5 เมตร ยาว 3-5 เมตร ราคาแห่งละ 35,000 บาท กักเก็บน้ำได้แห่งละ 12.60 ลูกบาศก์เมตร จำนวน 2,200 แห่ง

2) ฝายแบบถาวร ลึก 1.5 เมตร กว้างไม่เกิน 5 เมตร ยาวไม่เกิน 5 เมตร ราคาแห่งละ 81,000 บาท กักเก็บน้ำได้แห่งละ 31.90 ลูกบาศก์เมตร จำนวน 610 แห่ง

1.7.5 การประสานติดตามประเมินผล โดยจัดให้มีคณะกรรมการ ภาครัฐ จังหวัดและชุมชน ในการตรวจติดตามและควบคุมกำกับการดำเนินงานทุกกลุ่มน้ำ

1.8 งบประมาณ

ปี 2555 งบประมาณ 427.069 ล้านบาท

ปี 2555 – 2556 รวม 2 ปี งบประมาณ 2,814.724 ล้านบาท

ปี 2555 – 2559 รวม 5 ปี งบประมาณ 6,505.544 ล้านบาท

1.9 แผนปฏิบัติการ

ปีงบประมาณ 2555 – 2559

พื้นที่/กิจกรรมหลัก	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3	ปีที่ 4	ปีที่ 5	หน่วยงานรับผิดชอบ
ในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ						
1. การเพาะชำกล้าไม้ (เพาะชำกล้าไม้ และจัดทำกล้าไม้ขนาดใหญ่)						กรมป่าไม้
2. การปลูกป่า (ปลูกฟื้นฟูระบบนิเวศ ปลูกฟื้นฟูระบบนิเวศป่าชุมชนโดยชุมชน ปลูกหญ้า และปลูกหญ้าแฝก)						
3. การเพาะชำหญ้าแฝก						
4. การสนับสนุนให้ชุมชนร่วมปลูกป่าและดูแลรักษาอย่างยั่งยืน (นาแลกป่า)						
5. การทำฝาย (ฝายกึ่งถาวร/ฝายถาวร)						
6. การประสานติดตามประเมินผล (อำนวยการประสานงาน และติดตามผล)						

1.10 กลไกการบริหารจัดการและติดตามประเมินผล

1.10.1 การบริหารจัดการ

1) ระดับนโยบาย มีกลไกระดับประเทศ ทำหน้าที่กำกับและให้คำปรึกษา ในเชิงนโยบาย ประกอบด้วย คณะกรรมการนโยบายน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ (กนอช.) และคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย (กบอ.)

2) ระดับกระทรวง จัดตั้งคณะกรรมการกำกับระดับกระทรวง ประกอบด้วย หน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และหน่วยงาน/องค์กรภายนอกที่เกี่ยวข้อง ทำหน้าที่กำกับนโยบายการปฏิบัติงานตามแผนฟื้นฟูป่าและระบบนิเวศ ติดตามประเมินผลในภาพรวม และจัดตั้งคณะกรรมการระดับกรม เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานและกำกับการปฏิบัติงานของภายในหน่วยงาน

3) ระดับพื้นที่ จัดตั้งคณะทำงานระดับพื้นที่ ประกอบด้วย ผู้แทนหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ผู้แทนองค์กรเอกชนและประชาชนในพื้นที่ ทำหน้าที่ประสานและบูรณาการปฏิบัติงานในพื้นที่เป้าหมาย โครงการ และติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานในพื้นที่รวมทั้งมอบหมายเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในพื้นที่ดำเนินการ

1.10.2 การติดตามประเมินผล และตัวชี้วัด

กำหนดให้มีการติดตาม ประเมินผล ตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์ ตามแผนฟื้นฟูป่า และระบบนิเวศ ในพื้นที่ 8 ลุ่มน้ำหลัก โดยมีตัวชี้วัด 3 ด้าน 5 ตัวชี้วัด ดังนี้

ด้าน	ตัวชี้วัด
1. ทรัพยากรป่าไม้	<ul style="list-style-type: none"> พื้นที่ป่าไม้ที่สมบูรณ์ในพื้นที่เป้าหมาย พื้นที่ป่าเสื่อมโทรมในพื้นที่เป้าหมายได้รับการฟื้นฟู
2. ทรัพยากรดินและน้ำ	<ul style="list-style-type: none"> ร้อยละของปริมาณน้ำท่ารายปีเปรียบเทียบกับปริมาณน้ำฝนรายปีในพื้นที่เป้าหมาย ปริมาณตะกอนในลำน้ำของพื้นที่เป้าหมาย
3. เศรษฐกิจ-สังคม และความ เป็นอยู่ของประชาชน	<ul style="list-style-type: none"> ชุมชนในพื้นที่เป้าหมายมีความพึงพอใจในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์ ทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน

1.11 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1.11.1 พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติมีการฟื้นฟูตามธรรมชาติ 1.69 ล้านไร่ และได้รับการปลูกฟื้นฟูระบบนิเวศ 0.78 ล้านไร่ และประชาชนมีส่วนร่วมปลูกป่าแบบประชารัฐ 1.117 ล้านไร่

1.11.2 ในส่วนของพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติสามารถกักเก็บน้ำได้เพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่า 536.911 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี รวมศักยภาพกักเก็บน้ำของพื้นที่ป่าทั้งหมด (พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ และป่าอนุรักษ์) ในพื้นที่ 8 ลุ่มน้ำ เป็นไม่ต่ำกว่า 35,000 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี และกักเก็บตะกอนเพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่า 589 ล้านตันต่อไร่ต่อปี

1.11.3 ชุมชนในพื้นที่เป้าหมาย จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ให้สามารถอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างยั่งยืน

1.11.4 ก๊าซเรือนกระจกที่อยู่ในรูปก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ จะถูกกักเก็บไม่ต่ำกว่า 55 ล้านตันต่อไร่ต่อปี ให้เป็นเนื้อไม้และเป็นส่วนหนึ่งของป่า อันจะช่วยบรรเทาผลกระทบสิ่งแวดล้อมและภาวะโลกร้อน จากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ

1.11.5 นำวิธีการและบทเรียนที่ได้รับเป็นต้นแบบ ไปขยายผลสู่ลุ่มน้ำอื่นของประเทศ

